

COVID-19 KRİZİ VE IMF DESTEKLİ MALİYE POLİTİKALARININ GEREKLİLİĞİ

Meral Fırat*

Gönderim Tarihi: 04.08.2020

Kabul Tarihi: 22.09.2020

Özet

*Bu makalede gelişmekte olan ülkelerin ve Türkiye ekonomisinin COVID-19 krizine hangi şartlarda yakalandığı ve kriz aşamasında Dünya’da nasıl bir maliye politikası uygulamasına gidildiği araştırılmıştır. Çalışmanın temel amacı, Türkiye’de uygulanan maliye politikalarının COVID-19 krizinin ekonomik etkilerini karşılamada yeterli olup olmadığını ve IMF destekli istikrar politikalarının gerekliliğinin araştırılmasıdır. Çalışmada gelişmekte olan ülkelerin krize yüksek kamu borcu, enflasyon, işsizlik, düşük büyüme oranları ve sermaye çıkışları ile yakalandığı görülmüştür. Pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de krizin ekonomik etkilerini hafifletmek için “**Ekonomik İstikrar Kalkanı**” adı altında genişletici maliye politikaları uygulanmıştır. Çalışmada, Türkiye’de krizin etkilerini hafifletmek üzere alınan önlemler önemli olmakla birlikte özellikle işsizlik sigortası ve gelir vergisi gibi otomatik istikrar sağlayıcıların bir maliye politikası aracı olarak kullanılması ve firmalara ve hane halklarına ek desteklerin sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Bu çerçevede dış kaynak ihtiyacının swap anlaşmaları ile sağlanamaması nedeniyle IMF’den alınacak krediler ile sağlanmasının uygun olacağı sonucuna varılmıştır.*

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Maliye Politikası, Mali Destek, Gelişmekte Olan Ülkeler, Türkiye

JEL Sınıflandırması: H30, E44

COVID-19 CRISIS AND THE REQUIREMENTS OF IMF SUPPORTED FISCAL POLICIES

Abstract

In this article, it has been investigated that the conditions under which developing countries and Turkey's economy were caught the COVID-19 crisis and what kind of fiscal policy is implemented in the world during the crisis phase. The main objective of the study is to investigate whether the fiscal policy implemented in Turkey is enough to meet the economic effects of the COVID-19 crisis, and the necessity of IMF-supported stabilization policies. In the study, it was seen that developing countries were caught the crisis with high public debt, inflation, unemployment, low growth rates and capital outflows. As in many countries, in Turkey as well, expansionary fiscal policies under the name of “Economic Stability Shield” have been implemented in order to mitigate the economic impact of the crisis. In this study, as well as the measures taken to mitigate the effects of the crisis in Turkey, it has been found that the need of using automatic stabilizers such as the unemployment insurance and the income tax as a fiscal policy tool, and providing additional support to firms and households. In this context, it was concluded that it would be appropriate to meet the external resource need with the loans to be obtained from the IMF, since it cannot be met with swap agreements.

Keywords: COVID-19, Fiscal Policy, Financial Support, Developing Countries, Turkey

JEL Classification: H30, E44

* Doç.Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ekonomi ve Finans Bölümü, meralfirat@aydin.edu.tr

1. Giriş

Dünya ekonomisinde 18. yüzyıldan 1929 Büyük Buhrana kadar klasik iktisatçıların görüşleri hâkim olmuştur. Klasik iktisatçılar, devletin ekonomiye müdahalesine karşı çıkmışlar, denk bütçe politikasını savunmuşlar ve borçlanmaya karşı çıkmışlardır. 1929 Buhranı ile beraber bu buhranı öngöremeyen klasik iktisatçıların görüşleri önemini kaybetmiştir. Keynes'in ekonomik durgunluk ve beraberinde oluşan işsizliğe karşı çözüm olarak geliştirdiği Keynesyen yaklaşımın etkisi ile **modern (fonksiyonel) maliye yaklaşımı** doğmuştur. Keynesyen yaklaşımın temel görüşleri arasında, müdahaleci devlet görüşü, açık bütçe politikası, borçlanmanın normal bir kamu geliri olması ve ekonomide asıl önemli olanın talep miktarı olduğu vb. görüşler yer almakta idi. 1973 Petrol Krizi ile beraber Keynes'in görüşleri önemini kaybetmiş ve ekonomide yeni klasik iktisatçıların görüşleri kabul görmeye başlamıştır. Ancak 2008 Küresel Ekonomik Krizi ile beraber mali canlandırma paketleri aracılığı ile genişletici maliye politikaları uygulanıp Keynesyen maliye politikalarına geri dönüş yapılmıştır.

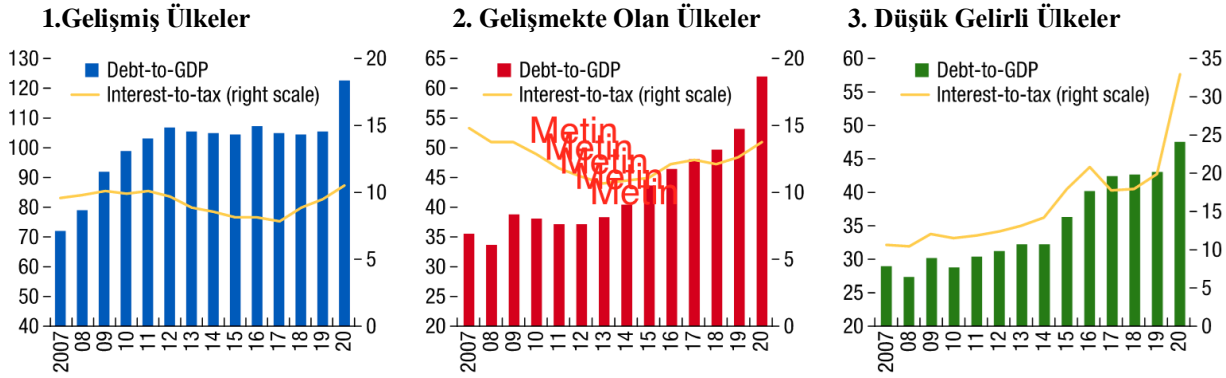
Bugün Dünya eşi benzeri görülmemiş bir global sorunla karşı karşıya kalmıştır. COVID-19 krizi nedeniyle ortaya çıkan ekonomik durgunluk "**maliye politikasının**" önemini tekrar artırmıştır. Yaşanan krizin ekonomik sonuçları diğer krizlerden daha büyük ve kapsamlı maliye politikalarının uygulanmasını gerektirmektedir. Maliye politikasının bu krizdeki önemi krizden en fazla hane halklarının ve firmaların etkilenmesi nedeniyle ortaya çıkmış ve para politikalarını ikinci plana itmiştir. COVID-19 krizinin ekonomilerde büyüme oranının düşmesine, ihracatın azalmasına, işsizliğin artmasına ve arz ve talep yetersizliklerine yol açtığı bilinmekle birlikte krizin ne kadar süre devam edeceği bilinmediğinden ekonomik etkisinin tam olarak ne olacağı şu an için belli değildir. Bu nedenle de hane halkları ve firmalar daha uzun süre bu krizden etkilenebilirler. Bu durum da "**maliye politikalarının**" önemini artırmaktadır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, COVID-19 krizine gelişmekte olan ülkelerin ve Türkiye'nin makro ekonomik açıdan nasıl yakalandığı araştırılmış, ikinci bölümde, COVID-19 krizinde Dünya'da uygulanan "**mali destek paketleri**" ve IMF'nin mali destekleri araştırılmış, üçüncü bölümde ise, kriz sürecinde Türkiye'de uygulanan para ve maliye politikaları incelenmiştir. Sonuç bölümünde mevcut destek paketine ek olarak Türkiye'de hangi maliye politikası uygulamalarına gerek duyulduğu ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

2. Covid-19 Krizi, Gelişmekte Olan Ülkeler ve Türkiye

COVID-19 salgını, Aralık 2019'da Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıkmıştır ve hala küresel olarak devam etmektedir. 20 Haziran 2020 itibarıyla salgın 199 ülkeye yayılmış, Dünya genelinde 8 milyon 515 bin vaka sayısı açıklanmış ve salgın nedeniyle 455 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Bu salgın insanın acı çekmesi ve can kaybına ek olarak, tüm Dünya'da büyük bir küresel ekonomik durgunluğa neden olmuştur. Dünyanın en büyük ekonomileri (G7 ve Çin) pandemiden en çok etkilenenler arasında yer almıştır. Salgının ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak ve kamu refahını sürdürmek için hükümetler mali ve finansal politika önlemlerini içeren ekonomik paketleri kabul etmişlerdir. **Hane halklarını, firmaları, sağlık sistemlerini ve bankaları** hedef alan bu ekonomik önlemler ülkelere göre değişmektedir (Elgin vd.,2020:1).

Gelişmekte olan ülkelerin temel özellikleri, küresel tedarik zincirlerinin bir parçası olmaları ve yüksek özel sektör borcuna ve düşük döviz rezervlerine sahip olmalarıdır. Buna ek olarak gelişmiş ekonomilere göre merkez bankalarının kredibilitesi düşüktür ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinin pek çoğu ekonomik istikrarlarını devam ettirebilmek için sermaye girişlerine büyük ölçüde bağımlıdırlar (Çakmaklı vd.,2020:2).

Şekil 1: 2007-2020 Yılları Arasında Borçların GSYİH Oranı ve Faiz Harcamaları /Vergi Geliri

Kaynak: IMF, Fiscal Policy, 2020

Yukarıda yer alan Şekil 1’de görüldüğü üzere 2007 küresel ekonomik krizinden sonra hem gelişmiş ülke ekonomilerinin hem de gelişmekte olan ve az gelişmiş ülke ekonomilerinde borç/ GSYİH oranı artmıştır. IMF Global Borç Veri Tabanına göre, küresel ekonominin borcu (kamu ve özel sektör) 2018’de 188 trilyon dolara (GSYH’nin %226’sı) ulaşmıştır. Gelişmiş ekonomilerin ortalama borcu, 2007’deki yüzde 74 ile karşılaştırıldığında, 2010’larda GSYH’nin yaklaşık %100’üne yaklaşmıştır ve şimdi COVID-19 krizi nedeniyle önemli ölçüde yükselecektir. Bu arada borç/GSYİH oranı gelişmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde istikrarlı bir şekilde yükselmiştir. Yüksek borç oranı ve hizmet maliyetleri konjonktürel maliye politikalarının uygulanmasını zorlaştırmaktadır. Bu şekilde finansmana erişim firmalar için zorlaştıkça ve kamu sektörü kredi ve garantilerle hareket ederken, ilgili mali risklerde artmaktadır (IMF.,2020a:2).

Tablo 1: 2002-2019 Yılları Arasında Dünya Ekonomisinde GSYİH Artış Rakamları

ÜLKELER	2002-2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dünya	4.1	3.5	3.5	3.6	3.5	3.4	3.9	3.6	2.9	-3.0	5.8
Gelişmiş Ülkeler	2.0	2.0	1.4	1.4	0.3	0.8	1.7	2.0	1.4	0.5	1.5
G.O.Ülkeler	6.5	5.3	5.1	4.7	4.3	4.6	4.8	4.5	3.7	-1.0	6.6

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, 2020b Not: Veriler IMF Ekonomik görünüm raporundan alınarak tablo tarafınca yapılmıştır. 2020 ve 2021 rakamları beklentileri göstermektedir.

Tablo 2: 2002-2019 Yılları Arasında Dünya Ekonomisinde Enflasyonun Genel Görünümü

Ülkeler	2002-11	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gelişmiş Ülkeler	2.0	2.0	1.4	1.4	0.3	0.8	1.7	2.0	1.4	0.5	1.5
G.O. Ülkeler	6.5	5.8	5.5	4.7	4.7	4.3	4.3	4.8	5.0	4.6	4.5

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, 2020b, Not: Veriler IMF Ekonomik görünüm raporundan alınarak tablo tarafınca yapılmıştır. 2020 ve 2021 rakamları beklentileri göstermektedir.

COVID-19 sürecinde Dünya Ekonomisi’ni ve gelişmekte olan ülke ekonomilerini olumsuz etkileyen tek faktör borçların GSYİH oranındaki artış değil bunun yanında, yukarıda yer alan Tablo 1 ve 2’de görüldüğü üzere düşük GSYH oranları ve yüksek enflasyonda ekonomilerdeki istikrarsızlığı artırmıştır. Diğer taraftan Dünya Sağlık Örgütü tarafından Ocak 2020 tarihinde COVID-19’un

pandemi olarak ilan edilmesinden sonra gelişmekte olan ülkelerden portföy yatırımlarının çıktığı gözlemlenmiştir.

1929 Buhranı 24 Ekim 1929 Perşembe günü borsanın çöküşü ile başlamıştır. Tarihte bugün “Kara Perşembe” olarak da adlandırılmaktadır. Hisse senetlerini bir an önce ellerinden çıkarmak isteyen kişilerin birbirleriyle yarış haline girerken, oluşan panik borsanın daha da fazla düşmesine neden olmuştur. İki yıl içinde borsa %90 oranında değer yitirmiş ve bu durum ekonomide bir talep daralmasına yol açmıştır (Buluş ve Kabaklarlı,2010:). Krizin sonucunda tüm Dünya’da talebi yeniden artıracak genişletici maliye politikaları uygulanmış ve liberal politikalar yerine daha müdahaleci devlet görüşünü esas alan karma politikalar uygulanmıştır. Bu krizden sonra ekonomik sorunların çözümünde klasik iktisat teorisinin yetersiz olması nedeniyle Keynesyen politikalar önem kazanmıştır. COVID-19 krizi 1929 buhranından farklı olarak finans sektöründen kaynaklanmamaktadır. Salgın nedeniyle ekonominin hem arz hem de talep tarafında ortaya çıkan bir daralma ve tedarik zincirinde bozulma söz konusu olmuştur.

1929 Buhranından tüm Dünya ekonomisi olumsuz etkilenmiş 20 milyonu Amerika’da olmak üzere Dünya genelinde 50 milyon kişinin işsiz kalmasına neden olmuştur. Amerika’da 1929 ile 1933 yılları arasında 9 binden fazla banka iflas etmiş, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla %29 daralmış, işsizlik oranları %25’lere çıkmış, fiyatlar genel seviyesinde ortalama %25 oranında düşüş yaşanmış ve Amerika’nın bazı bölgelerinde takas sistemine geri dönmüştür. Ağustos 1929 yılında zirve noktasında olan ticaret hacmi Mart 1933’te yaklaşık yarı yarıya azalmıştır. Borsadaki yatırımların yaklaşık 4,2 milyarı doları yok olmuştur. Krizin etkileri sadece Amerika ile sınırlı kalmamış, bankalar vasıtasıyla tüm Dünya’ya yayılmıştır. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde etkisini gösteren kriz Dünya ticaret hacminin büyük ölçüde daralmasına, birçok banka ve şirketin faaliyetlerini sonlandırmasına sebep olmuştur (Yardımcı vd., 2017:265).

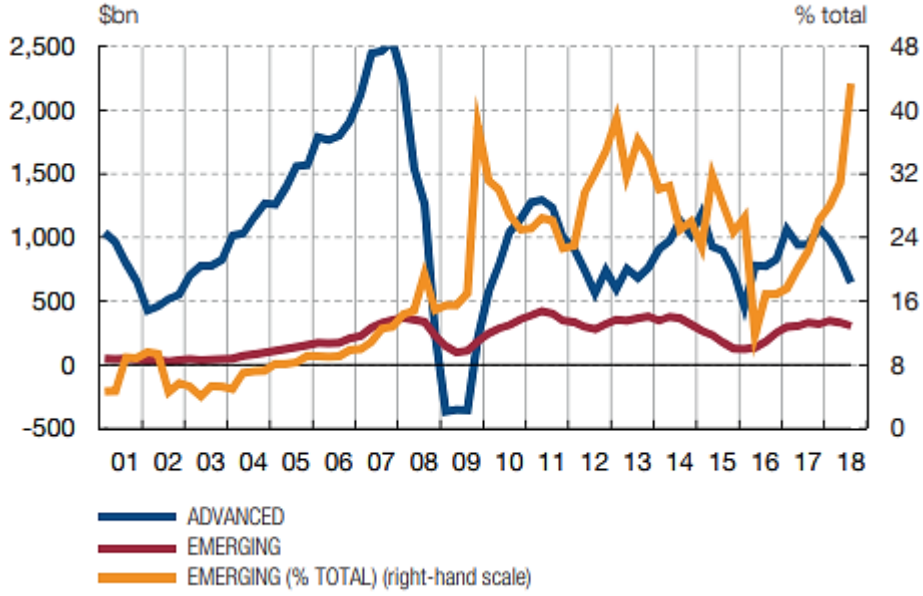
Tablo 3: Küresel Ekonomik Kriz Sonrası Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinin Makro Ekonomik Görünümü(%)

Gelişmiş Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Büyüme	-3.0	2.8	0.0	-3.5	3.0	1.6	1.2
Enflasyon	2.3	2.2	3.4	0.1	1.5	2.7	2.0
Ticaret	7.7	5.5	1.0	-12.4	11.5	4.7	1.0
Gelişmekte Olan Ülkeler	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Büyüme	8.3	8.8	6.1	2.7	7.6	6.4	5.1
Enflasyon	5.5	6.5	9.2	5.1	6.0	7.2	5.9
Ticaret	12.3	14.8	8.4	-8.3	14.8	8.6	4.9

Kaynak: Veriler IMF World Economic Outlook Nisan 2013’den alınarak tablo tarafınca hazırlanmıştır.

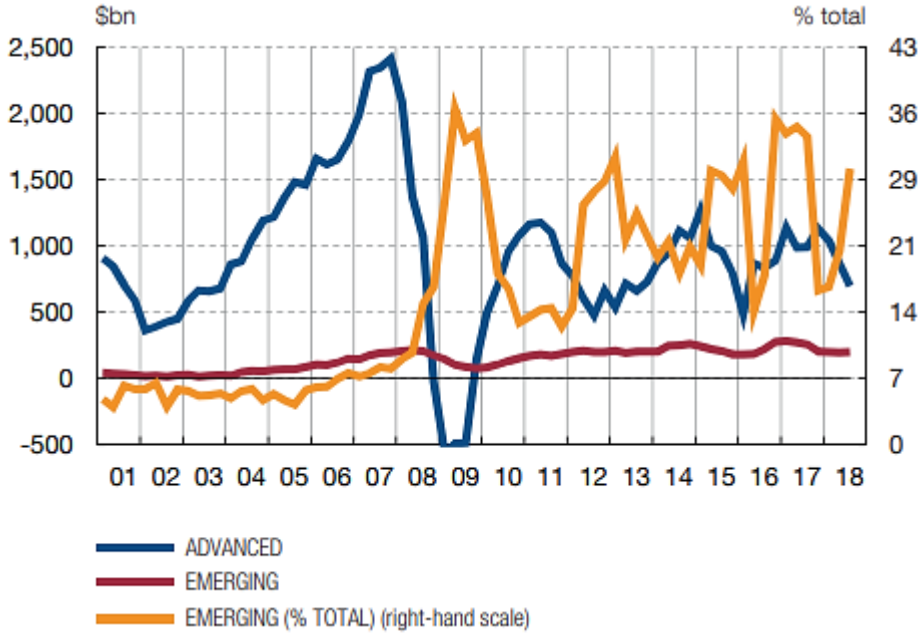
Yukarıda yer alan Tablo 3’e göre, küresel ekonomik krizde gelişmiş ülke ekonomileri 2009 yılında %3,5 küçülürken ticaret hacminde de %12,4 gibi ciddi bir daralma gerçekleşmiştir. Ancak gelişmekte olan ülke ekonomilerinde bazı istisnalar hariç (Türkiye %4,7 küçülmüştü) küçülme yaşanmamakla birlikte Dünya ticaret hacmindeki daralma gelişmekte olan ülke ekonomilerinde de ticaret hacminde ciddi daralmaya yol açmıştır. Hem gelişmiş ülke ekonomileri hem de gelişmekte olan ülkelere ekonomik büyüme ve ticaret hacmi bir yıl sonra kriz öncesi seviyesine ulaşmıştır.

Şekil 2: Sermaye Girişleri

Kaynak: Luis Molina ve Francasca Viani, Capital flow to emerging economies:recent developments and drivers, Economic Bulletin,2019,www.bde.es

Şekil 3: Sermaye Çıkışı

Kaynak: Luis Molina ve Francasca Viani, Capital flow to emerging economies:recent developments and drivers,Economic Bulletin,2019,www.bde.es

Yukarıda yer alan Şekil 2'ye göre, küresel ekonomik krizden sonra gelişmekte olan ülkelere yönelik sermaye girişleri azalmış ancak daha sonra yeniden 2016 yılına kadar artmış, 2016 yılından sonra tekrar azalmış ve bir yıl sonra tekrar artmıştır. Yine aynı şekilde Şekil 3'de görüldüğü üzere küresel ekonomik krizde gelişmekte olan ülkelere sermaye çıkışı çok fazla artmış, sonra azalmış ancak kriz öncesi döneme göre sürekli bir çıkış gerçekleşmiştir.

Dolayısıyla gelişmekte olan ülkeler COVID-19 krizine yüksek borç seviyeleri, yüksek enflasyon, düşük büyüme ve sürekli bir sermaye çıkışı ile yakalanmışlardır. Gelişmekte olan ülkelerde borç stokunun yüksek olması, kur riski, sermaye çıkışları gerçekleşme olasılığı ve cari işlemler açığının yüksek olması gibi faktörler krizin etkilerini artırabilmektedirler.

Tablo 4: Türkiye’de Makro Ekonomik Göstergeler

Makro Göstergeler	Birim	2017	2018	2019
GSYİH	Milyar USD	852	789	753
Kişi Başına GSYİH	USD	10.616	9.693	9.127
GSYİH Büyümesi	%	7.5	2.8	0.9 ¹
ÜFE (Yıl sonu)	%	15.47	33.64	7.36
TÜFE (Yıl sonu)	%	11.92	20.30	11.84
İşsizlik	%	10.4	13.5	13.7
Bütçe Dengesi/GSİH	%	-1.5	-1.9	-2.9
Dış Borç Stoku (Brüt)(Kamu+Özel)	Milyar USD	455	444	438
Cari Denge/GSYH	%	-4.8	-2.6	1.2
Merkez Bankası Rezervleri	Milyon USD	107.832	116.753	98.320
Bürüt Döviz Rezervi		92.512	91.392	75.67
Altın		15.315	25.341	23.253

Kaynak: Veriler Hazine ve Maliye Bakanlığı, İstatistikler Temel Ekonomik Göstergeler, Üretim, Ekonomi Sunumu ile TCMB İstatistikler, Parasal ve Finansal İstatistikler, Haftalık Para Banka İstatistikleri bölümlerinden alınarak tablo tarafınca düzenlenmiştir. www.tcmb.gov.tr+ <https://www.hmb.gov.tr/kamu-finansmani-istatistikleri> (Erişim Tarihi: 26 Temmuz 2020)

Yukarıda yer alan Tablo 4’e göre, Türkiye pandemiye kötü bir zamanda yakalanmıştır. Son üç yılda GSYİH ve kişi başına düşen milli gelir azalmış, 2019 yılı ekonomik büyümesi %1’in altında gerçekleşmiş, yüksek işsizlik, enflasyon, dış borç ve bütçe açığı ile merkez bankası rezervlerinin eridiği bir dönemde Türkiye salgınla baş başa kalmıştır. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre, 2019 yılı üçüncü çeyrekte Türkiye’nin brüt dış borçlarının GSYİH’ye oranı %59,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu tablonun ortaya çıkmasında 2017 sonrası yapılan seçimler nedeniyle uygulanan popülist politikalar ve 2018 yılında Türkiye ile ABD arasında yaşanan Rahip Brunson olayı ve buna bağlı olarak TL’nin değer kaybetmesi ve bir kur şokunun yaşanması da etkili olmuştur.

COVID-19 Krizinden önce Türkiye’den çıkan yabancı sermaye krizden sonrada çıkmaya devam etmiştir. Merkez Bankası Uluslararası Yatırım Pozisyonu Mart ayı açıklamasına göre Türkiye’nin yurt dışı varlıkları ile yurt dışına olan yükümlülüklerinin farkı olarak tanımlanan Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu, 2019 yıl sonunda-351.9 milyar ABD doları iken 2020 Mart sonunda -314,7 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Portföy yatırımları 2019 yıl sonuna göre %11,5 oranında azalışla 120 milyar ABD doları olmuştur. Yurt dışı yerleşiklerin hisse senedi stoku 2019 yılı sonuna göre %32,9 oranında azalışla 21,9 milyar ABD doları olurken, yurt dışı yerleşiklerin mülkiyetindeki DİBS stoku %37,8 oranında azalışla 9,6 milyar ABD doları, Hazine’nin tahvil stoku ise (yurt içi yerleşiklerce alınan tahvil stoku düşüldükten sonra) %4,7 artışla 51,3 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Aynı dönemde, diğer yatırımlar 2019 yıl sonuna göre %2,4 oranında azalarak 294,9 milyar ABD doları olmuştur. Yurt dışı yerleşiklerin yurt içi yerleşik bankalardaki yabancı para mevduatı, 2019 yıl sonuna göre %6,9 oranında azalarak 32,4 milyar ABD doları olurken, TL mevduatı %7,4 oranında artarak 14,6 milyar ABD doları olmuştur (TCMB.,2020a).

¹ Yıllık GSYİH açıklanmamış olup, yıllık veriler dört çeyreğin toplanması suretiyle elde edilmiştir.

3. Covid-19 Krizine Karşı Dünya’da Uygulanan Maliye Politikası Önlemleri

COVID-19 Krizi IMF’nin Dünya Ekonomik Görünümü Raporunda belirttiği gibi, benzeri olmayan bir krizdir ve insanların yaşamları ve geçim kaynakları üzerinde etkisi konusunda önemli bir belirsizlik oluşturmuştur. Birçok şey virüsün yayılımına, muhafaza önlemlerinin etkinliğine ve aşuların gelişimine bağlıdır. Bunlara ek olarak birçok ülke şu anda birden fazla krizle karşı karşıya kalmıştır: Bir sağlık krizi, bir finansal kriz ve karmaşık fiyatlarda etkileşim içinde olan emtia fiyatlarında bir çöküş söz konusu olmuştur. Politika yapımcılar hane halklarına, firmalara ve finansal piyasalara eşi benzeri görülmemiş destek sağlamışlardır ve bu güçlü toparlanma için çok önemli olmakla birlikte, bu krizden çıkıldığında ekonomik ortamın nasıl görüneceği ile ilgili olarak kayda değer bir belirsizlik vardır. Dünyadaki çoğu ülke için salgın ve gerekli sınırlamaların zirve yaptığı ve bu yılın ikinci yarısında gerilediği varsayımı ile IMF, 2020’de küresel büyümenin %3 düşmesini öngörmektedir. COVID-19 krizi Büyük Buhran’dan bu yana görülen en ağır durgunluk ve küresel finansal krizden çok daha kötü etkileri olacaktır. 2020’nin ikinci yarısında pandeminin kaybolduğu ve Dünya çapında gerçekleştirilen politika önlemlerinin yaygın firma iflaslarının, artan iş kaybını ve sistem genelinde mali yükleri önlemede etkili olduğu varsayılırsa fon 2021’de küresel büyümenin %5,8’e yükseleceğini öngörmektedir. Pandemi krizi nedeniyle Almanya ve Japonya Ekonomileri’nin 2020 ve 2021 yıllarında küresel ekonomiye yönelik toplam kaybının 9 trilyon dolar civarında olması beklenmektedir (IMF.,2020c).

Birçok ülke, hayat kurtarmak ve ekonomileri korumak ve toparlama için olağanüstü adımlar atmıştır ve kapsamlı önlemler almıştır. Dünya’daki belli başlı merkez bankaları tarafından bu salgını ve ekonomiye verdiği zararı kapsayacak şekilde likidite sağlanması amacıyla 6 trilyon dolarlık ve 9 trilyon dolarlık mali eylemleri içeren likidite sağlanmıştır. Gelişmekte olan ülkeler tıbbi malzeme eksikliği, Dünya Ekonomisi’nin ani durması, sermaye çıkışları ve bazı emtia fiyatlarındaki düşüş nedeniyle daha savunmasız olarak bu krize yakalanmışlardır. Dolayısıyla gelişmekte olan ülke ekonomilerini desteklemek acil bir öncelik olmuştur.

IMF Dünya sağlık örgütü tarafından virüsün pandemi olarak ilanından itibaren virüsün ekonomik etkilerini azaltmak için birtakım öneriler açıklamıştır. (IMF.,2020e). Virüsün fiziksel etkisi sağlık uzmanları tarafından ele alınacak olsa da IMF, korona virüsün ekonomik etkilerini azaltmaya yardımcı olabilecektir. Politika ve teknik tavsiyeye ek olarak, IMF’nin bu tür acil durumlarda sağlayabileceği en büyük destek zamanında yapacağı destektir (Mühleisen.,2020).

Fon, üyelerinin COVID-19 nedeniyle yaşadığı ekonomik ve sosyal sorunları desteklemek için 1 trilyon dolarlık bir kaynak ayırmış ve şu ana kadar bu kaynağın 1/5’ni taahhüt etmiştir. IMF şimdiye kadar benzeri görülmemiş şekilde 100 ülkenin acil finansman çağrısına yanıt vermiştir (IMF.,2020c).

IMF şimdiye kadar 102 ülkenin benzeri görülmemiş acil finansman çağrısına yanıt vermiştir. Fon acil durum tesislerine eşirimi iki katına çıkarmıştır. Nisan 2020 de Fon 29 ülkenin Felaketlerden Korunma Yardım Fonu acil borç hizmeti yardımını onaylamıştır (IMF.,2020c).

IMF, doğal afetler, yaygın hastalıklar, emtia fiyatlarında şok artışlar gibi durumlarla sonucunda ödemeler dengesi açıklarına karşı üyelerine yarattığı Hızlı Finansman Enstrümanını COVID-19 nedeniyle ortaya çıkan sorunları çözmek için biraz daha genişletmiştir. Buna göre COVID-19 salgını nedeni ile ödemeler dengesi sorunu yaşayan ülkeler IMF’den daha yüksek miktarda yardım alabileceklerdir. Hızlı Finansman Enstrümanı çerçevesinde kullanılacak mali yardımlar 3.8 ile 5 yıl arasında geri ödenmek zorundadır. Bu imkân stand-by düzenlemesinde olduğu gibi sıkı koşullara tabi bulunmamaktadır. Başka bir ifade ile bu destek için baş vuran ülkenin bir IMF programına girmesi ya da bazı uygulama koşullarına tabi olması gerekmiyor. Buna karşılık IMF ile iş birliği içerisinde ödemeler dengesi sorununu çözmeyi taahhüt etmesi gerekmektedir. Hızlı finansman imkanının faiz oranı yıllık 1,5 ‘dur (Eğilmez., 2020). IMF’nin hızlı durum finansman araçları genellikle acil finansman ihtiyacına hemen cevap vermesi, düşük faizli olması ve bir programa ihtiyaç duyulmaması nedeniyle tercih edilmektedir. Bu enstrüman ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere

50 milyar dolar sağlanabilecektir (IMF.,2020f). COVID-19 salgınının ekonomik etkilerine karşı IMF enstrümanları kısaca aşağıda gösterildiği şekildedir (IMF.,2020g).

1-Acil Durum Finansmanı: Hızlı finansman aracı ve hızlı kredi imkânı ile sağlık sorunlarına hızlı müdahale sağlanmaktadır.

2- Felaketlerden Korunma Yardım Fonu: IMF yoksul ve güçsüz ülkelere bu yardım çerçevesinde halk sağlığı ve sorunlarının giderilmesi konusunda yardımcı olur.

3-Yeni Finansman Araçları: COVID-19 ile ilgili yeni kaynaklar oluşturulabilir.

4-Likidite Geliştirme: Ekonomik istikrar ve güveni sağlamak için kısa dönem likidite hattını geliştirir.

5-Kapasite Geliştirme Desteği: Salgından etkilenen ülkelere yönelik teknik destek yardımı ile eğitim aktivitelerine yardımcı olmaya çalışır.

IMF COVID-19 ile mücadelede yukarıda yer alan enstrümanların yanında ayrıca stand-by anlaşmaları seçeneği ile üye ülkelere destek olmaya çalışacağını belirtmiştir.

Küresel ekonomik krizin etkilerini ortadan kaldırmak için ABD başlangıçta para politikası uygulayarak finansal piyasaların likidite sorununa çözüm bulmaya çalışmış olsa da daha sonra gerek ABD gerekse diğer ülkeler küresel ekonomik krizde mali canlandırma paketleri açıklarak yeniden Keynesyen politikalarla krizin etkisinden kurtulmaya çalışmışlardır. Türkiye’de küresel ekonomik krizde yedi ayrı paket açıklarak küresel ekonomik krizin etkilerini ortadan kaldırmaya çalışmıştır.

Dünya ekonomisi ağır borç stoku altında COVID-19 salgını nedeni ile arz ve talep şoku yaşamış ve tedarik zincirinde birtakım problemler ile karşılaşmıştır. Salgının uzun sürmesi ve daha ne kadar sürede ortadan kalkacağı bilinmemesi nedeniyle Dünya ekonomisi bir deflasyonla karşı karşıya kalmıştır. ABD merkez bankası FED başta olmak üzere Dünya’daki diğer büyük merkez bankaları virüsün neden olduğu ekonomik kayıpları ortadan kaldırmak ve finansal piyasalara likidite sağlayabilmek için para basma ve düşük ve negatif faizle kredi vermeye başlamışlardır. Ancak salgın en fazla hane halkı ve reel sektörü etkilemesi nedeniyle bu olumsuz etkinin parasal tedbirler ile aşılamayacağı anlaşılmış ve 2008 küresel ekonomik krizinde olduğu gibi mali destek paketleri aracılığı ile genişletici maliye politikaları uygulamaya konulmuştur.

Tablo 5: COVID- 19 Nedeniyle G-20 Ülkelerinin Uygulamaya Koydukları Mali Teşvik Paketlerinin GSYİH’ya Oranları (%)

Ülke	Mali Teşvik Paketi / GSYİH (%)	Ülke	Mali Teşvik Paketi / GSYİH (%)
Japonya	21.1	Fransa	5
ABD	11	Almanya	4.9
Avustralya	9.9	İtalya	4.6
Kanada	9.8	Avrupa Birliği	4
Brezilya	8	Arjantin	4
Türkiye	5	Endonezya	3.9

Kaynak: <https://www.statista.com/statistics/1107572/covid-19-value-g20-stimulus-packages-share-gdp/> (Erişim Tarihi 27 Temmuz 2020). Veriler statista.com’dan alınarak tablo tarafınca yapılmıştır.

Yukarıda yer alan Tablo 5’e göre, Mayıs 2020’de çoğu G20 üyesi ülke, korona virüsünün etkilerini azaltmak için “*mali teşvik paketleri*” taahhüt etmişlerdir. G20 ülkelerinden Japonya GSYİH’sinin yaklaşık %21,1’ine denk gelen en büyük mali teşvik paketini uygulamıştır. Türkiye’nin uygulamış olduğu teşvik paketinin GSYİH’ye oranı ise %5 olarak gerçekleşmiştir.

COVID-19 krizine karşı ülkeler hem harcama hem de gelir tarafında bir dizi önlem almışlardır. Bu önlemler kısaca aşağıdaki gibidir:

- **Harcama Önlemleri**

Harcama tarafındaki önlemlere baktığımızda, Fransa, Japonya, Kore, Singapur, İspanya ve Birleşik Krallık hükümetleri iyi durumda olmayan, kendi kendini tecrit eden veya okulların kapanması ile çocuk bakımı için evde kalan işçilere yönelik ücret desteği kadar firmalara sübvansiyon ve destek sağlamışlardır. Almanya, Japonya, Birleşik Krallık ABD’de düşük gelirli hane halklarına nakit transferleri ve işsizlik yardımlarının geçici olarak artırılması ve uzatılması bulunmaktadır. İtalya işten çıkarılan işçilere gelir desteği sağlamak için ücret destek fonunu genişletmiştir. Çin’de planlanan kamu harcamaları özellikle halk sağlığı hizmetleri, işsizlik yardımları ve daha geniş sosyal güvenlik ağlarına yönelik olmuştur (IMF.,2020a:16)

- **Gelir Önlemleri**

Hükümetler firmaların nakit akışı ihtiyaçlarını desteklemek için zarar geri alma kurallarını genişletmek (mücbir sebep) veya en çok etkilenen kişi ve firmalar için geçici vergi indirimini sağlama yollarına başvurmuşlardır. Diğer seçenekler arasında sosyal güvenlik katkı paylarının ertelenmesi, peşin vergi ödemelerinin azaltılması yer almaktadır. Çin ulaşım, turizm ve konaklama hizmetleri de dahil en hassas bölgeler ve sektörlerdeki vergi yükünü hafifletmiştir. Birleşik Krallık ağır darbeye maruz kalan sektörlerdeki küçük işletmeler için bir yıl boyunca emlak vergisi indirimini kabul etmiştir. Çin, Eswatini, İtalya, Japonya, Vietnam nakit akışı eksikliği olan şirketlere veya etkilenen endüstri ve bölgelerdeki şirketlere gelir ve katma değer vergisi erteleme teklif etmiştir (IMF,2020a:16).

İdari kapasitelerine bağlı olarak, hükümetler hane halkları ve firmalara çeşitli şekillerde destek olabilmektedir:

1)Virüsü önlemek, tespit etmek, kontrol etmek, tedavi etmek ve karantinaya alınması gereken kişilere ve krizden etkilenen işletmelere temel hizmetler sağlamak amacıyla “**gelir desteği**” sağlamak. Örneğin, ulusal hükümetler, Çin ve Kore’nin yaptığı gibi yerel yönetimlere bu alanlarda harcama yapmaları için para tahsis edebilir veya klinik ve tıbbi personeli etkilenen yerlere seferber edebilir.

2)En çok etkilenen kişi ve firmalara acil durum azalınca kadar **zamanında, hedefli ve geçici nakit akışı** sağlamak. Bulaşmayı önlemek için insanlara ve firmalara ücret sübvansiyonu verilebilir. Örneğin, Fransa, Japonya ve Kore okul kapanışları sırasında çocuklara bakmak için evde kalmak üzere alınan izinlere, firmalara ve bireylere sübvansiyon sağlamıştır. Fransa, virüsten doğrudan etkilenen ve karantinaya alınması gereken kişilere hastalık izni vermiştir. Özellikle kırılgan gruplar için hem nakit hem de aynı transferler uzatılabilir. Çin işsizlik sigortası ödeneklerini artırmış ve sosyal güvenlik ağlarını genişletmiştir. Kore iş arayan genç yetişkinlere ve düşük gelirli hane halklarına yönelik ödenekleri artırmıştır. Ödeme yapamayan insanlar ve işletmeler için vergi indirim sağlanabilir. Çin, ulaşım, turizm ve oteller de dahil olmak üzere en hassas bölge ve sektörlerdeki firmalar için vergi yükünü hafifletmiştir. Kore, etkilenen sektörlerdeki işletmelere gelir desteği ve KDV vergi borcu erteleme sağlamıştır. Çin, İtalya ve Vietnam nakit sıkıntısı çeken firmalara vergi erteleme imkânı sağlamıştır. İran şirketler ve işletmeler için vergilendirmeyi basitleştirirken Çin, şirketler için sosyal güvenlik katkılarının geçici olarak askıya alınmasına izin vermiştir.

3)Bir iş sürekliliği planı oluşturulabilir. İster Maliye Bakanlığı ister vergi veya gümrük idaresi olsun, yaygın bulaşma durumunda vatandaşlara, vergi mükelleflerine ve ithalatçılara **elektronik yollarla** mümkün olduğunca güvenerek hizmet verilebilir. Örneğin, ABD’de, Federal Acil Durum Yönetim Ajansı federal hükümetteki operasyonların sürekliliğini kontrol etmektedir (IMF.,2020d).

4. COVID-19 Krizinde Türkiye’de Uygulanan Para ve Maliye Politikaları

4.1 Para Politikası Önlemleri

Krizin Türkiye ekonomisini olumsuz etkilememesi için TCMB şu önlemleri almıştır (TCMB.,2020b):

17 Mart, 31 Mart ve 17 Nisan 2020 tarihlerinde COVID-19 krizinin ekonomik ve finansal etkilerini sınırlamak amacıyla alınan tedbir paketleri dört amaca odaklanmıştır.

1-Bankalara Türk lirası ve yabancı para likidite yönetiminde esneklik sağlamak.

2-Reel sektöre kredi akışının kesintisiz devamını sağlamak ve ihracatçı firmalara desteklemek

3-Reeskont kredi düzenlemeleri ile ihracatçı firmaların nakit akışını desteklemek.

4-Devlet İç Borç Senetleri Piyasası Likiditesini destekleyerek parasal aktarım mekanizmasını güçlendirmek.

-Bu çerçevede, 17 Mart 2020 tarihli Para Politikası Kurulu toplantısında **politika faiz oranı** 100 baz puan indirilerek %9,75 seviyesine getirilmiştir.

-Bankaların tüm likidite talebinin karşılanacağı açıklanmıştır.

-Mevduata ilave olarak 91 gün vadeli **repo ihaleleri** açılmasına karar verilmiştir.

-Reeskont kredi düzenlemeleri ile ihracatçı firmaların nakit akışı düzenlenerek, banka reeskontları aracılığı ile **60 Milyar Türk Lirası kaynak** kullanırılmıştır.

-31 Mart 2020 tarihinde geçici bir süre için piyasa yapıcı bankalara, İşsizlik Sigortası Fonu’ndan satın aldıkları DİBS’lerini TCMB’ye satma imkânı ve açık piyasa işlemleri çerçevesinde tanınan likidite imkanını artırma olanağı sağlanmıştır.

4.2 Maliye Politikası Önlemleri

Uygulanacak maliye politikaları, **ülkenin makro ekonomik durumuna, üretim yapısına, nüfus yapısına ve uluslararası üretim zincirindeki pek çok yapısal unsura** göre değişecektir. FED tarafından yapılan bir araştırmaya göre bu tür salgın dönemlerinde **işsizlik sigortası yardımları, koşulsuz transferler ve likidite destekleri** gibi politikaların, gelir vergisinin düşürülmesi veya kamu harcamalarının artırılmasına kıyasla, hane halklarının tüketimini daha fazla artırdığı belirtilmektedir (Faria e-Castro,2020:2).

Türkiye’de uygulanan genişletici maliye politikaları bir taraftan doğrudan nakit destekleri transferleri aracılığı ile özellikle düşük gelir grubundaki kişilere, diğer taraftan nakit akışı bozulan firmaların likidite sorununu çözerek istihdamı ve üretim potansiyelini korumaya yönelik olmuştur.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından 18 Mart 2020’de açıklanan **“Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketine”** göre, pek çok ülkede olduğu gibi Türkiye’de de işletmelerin salgından etkilenmemesi için **vergi ertelenmesi** ve krizden etkilenen sektörlerle yönelik **doğrudan destek uygulamaları** yürürlüğe konulmuştur. Bu çerçevede en çok etkilenen sektörlerin kamu mali yükümlülüklerini öteleyerek nakit akışını rahatlatmak amacıyla muhtasar beyanname süreleri ve KDV tevkifatı, SSK primlerinin Nisan, Mayıs ve Haziran ödemeleri 6 ay ertelenmiştir. Diğer taraftan **Konaklama Vergisi** Kasım 2020’ye kadar **ertelenmiştir**. Hızla yavaşlayan talebi desteklemek amacıyla **iç hava yolları taşımacılığında** 3 ay süreyle **KDV oranı yüzde 18’den %1’e indirilmiştir**. Krizden olumsuz etkilenen sektörlerle yönelik doğrudan destekler kapsamında nakit akışı bozularak kredi geri ödemesinde sorun yaşayan firmaların bankalara olan kredi ana para ve faiz ödemeleri asgari 3 ay ertelenecek ve gerektiğinde finansman desteği sağlanması yönünde düzenlemeler yapılmıştır. Esnaf ve sanatkarların mali durumunun korunması amacıyla **esnaf ve sanatkarların Halk Bankası’na olan borçlarının 3 ay süre ile ana para ve faiz ödemelerinin ertelenmesi**

kararlaştırılmıştır. İhracatçıya stok desteği sağlamak, firmaların ve KOBİ'lerin likidite sorununu çözmek amacıyla kredi garanti fonu desteğinin limiti 25 milyar liradan 50 milyar liraya çıkarılmıştır. Firmaların kredibilite ve sicilinin korunması amacıyla Nisan, Mayıs ve Haziran ayında temerrüde düşen firmaların kredi siciline “**mücbir sebep**” notu düşülecekti. Salgın nedeniyle çalışma hayatı duran ya da etkilenen vatandaşlara yönelik olarak çeşitli nakit destekleri sağlanmıştır. 2020 yılının tamamında aylık 75 TL “**asgari ücret desteği**”, **esnek çalışma** olanaklarının artırılması, istihdamın korunması amacıyla **kısa çalışma ödeneğinden** faydalanmayıp çalışanlarını izne çıkaran firmalara maaş desteği sağlanması ve emekli ve düşük gelirli gruplara yönelik destekler sağlanmıştır. Firmaların nakit akışını sağlamak amacıyla kurumlar vergisi tahakkuk ve ödemeleri 30 Nisan 2020 tarihine uzatılmıştır. Korona virüs salgını nedeniyle alınan önlemler sonucunda ortaya çıkacak vergi kaybının önüne geçilmesi amacıyla kolalı gazozlarda %25 olan ÖTV %35'e, purolarda %40 olan ÖTV ise %80'e yükselmiştir (TİM.,2020:1-8).

5. Sonuç

COVID-19 krizi tüm Dünya ekonomisinde hem sağlık krizine hem de ekonomik krize neden olmuştur. Krizin etkisiyle borsada ve finansal piyasalarda ve reel sektörde riskler artmış, pek çok ülkede nominal faiz oranları düşmüş, kamu harcamaları artmış ve ekonomik faaliyetler daralmıştır. Diğer taraftan salgın birçok ülkede işgücü piyasasını olumsuz etkilemiş, işsizlik artarken hane halkı gelirlerinin azalmasına işyeri maliyetlerinin ise artmasına neden olmuştur. Salgın nedeniyle firmaların, işyerlerinin ve okul ve üniversitelerin kapatılması arz ve talep zincirinde daralmaya yol açmıştır. Bu nedenle pek çok ülke **genişletici para ve maliye politikalarını** koordineli bir şekilde uygulamıştır. IMF krizden etkilenen ülkelere başta “**hızlı finansman desteği**” olmak üzere pek çok destek vermiş ve küresel finansman desteğinin merkezinde rol oynayan bir kurum olmaya devam etmiştir. Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülke ekonomileri krizin ekonomik etkilerini hafifletmek için merkez bankaları aracılığı ile düşük faizle piyasaya likidite sağlamış ve genişletici maliye politikaları uygulamışlardır. Türkiye gibi çoğu gelişmekte olan ülkenin dış borç sorunu olduğu için gelecek dönemde likidite sorunları daha da artabilir. Dolayısıyla bu likidite sorunu ya swap anlaşmaları ya da IMF destekleri ile çözülebilir. Yüksek dış borca sahip olan gelişmekte olan ülkeler bu süreçte daha fazla likiditeye ihtiyaç duyarsa IMF ile bir stand-by anlaşması gerekebilir. Oysa dış borcu düşük olan ülkeler IMF'den alacakları “**hızlı finansman desteği**” için hem stand-by anlaşması yapmayacaklar hem de düşük faiz ödeyeceklerdir. Krizden ilaç ve uzaktan eğitim gibi birkaç sektör dışında hemen hemen tüm sektörler olumsuz etkilenmiştir. İhracat, turizm ve taşımacılık sektörü ise krizden en fazla etkilenen sektörler olmuştur. Krizin ne zaman sona ereceği bilinmediğinden genişletici para ve maliye politikalarına devam edilmesi ekonomik istikrar açısından önemlidir.

Gerek gelişmiş ülkeler gerekse de gelişmekte olan ülkeler COVID-19 krizine yüksek kamu borcu, düşük ekonomik büyüme, yüksek enflasyon oranı ve sermaye çıkışı ile girmişlerdir. Krizin ekonomik etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla öncelikle Dünya'daki pek çok merkez bankası genişletici para politikası uygulayarak likidite miktarını artırmıştır. Ancak kriz en çok hane halkını etkilediğinden para politikası tek başına yeterli olmamış ve genişletici maliye politikaları uygulamaya konulmuş bu çerçevede destek paketleri açıklanmıştır. Türkiye'de **hem genişletici para politikaları hem de genişletici maliye politikaları** ile krizin etkilerini hafifletmeye çalışmıştır. Ancak Türkiye'nin açıklamış olduğu destek paketinin GSYH 'ya oranı diğer G20 ülkeleri ile karşılaştırıldığında daha küçük olduğu görülmektedir. Bu nedenle yeni destek paketleri ile birtakım önlemlerin alınması gerekmektedir. Ancak, yeni önlemler alınması bütçe açığını daha da artıracak **mali disiplin çıpasından** taviz verilmesine neden olacaktır. Diğer taraftan yeni destek paketleri için Merkez Bankası'nın rezerv miktarı düşüktür. Bu nedenle hükümetin dış kaynak bulması zorunluluk haline gelmiştir. Merkez Bankası tarafından yapılan açıklamalara göre hükümet **swap anlaşmalarına** başvurmuştur. Ancak şu ana kadar Katar ile yapılan swap anlaşmasından başka bir sonuç alınmadığından geriye sadece IMF seçeneği kalmıştır. IMF'nin geçmişte yaptığı **stand-by**

anlaşmalarından biliyoruz ki IMF bu anlaşmalarda mali disiplinin sağlanmasına yönelik birtakım şartları yerine getirmemizi istemektedir. Dolayısıyla IMF ile bir anlaşma yapılırsa uzun vadede yeniden **daraltıcı maliye politikalarının** uygulanması söz konusu olabilir.

Ekonomik durgunlukta uygulanacak maliye politikaları ile ilgili yapılan çalışmalar işsizlik sigortası ödemeleri, koşulsuz transfer ve likidite destekleri gibi politikaların gelir vergisinin düşürülmesi ve kamu harcamalarının artırılmasına göre toplam talebi daha fazla artırdığını ortaya koymaktadır. Bu noktada ilk etapta işsizlik sigortası gibi **otomatik istikrar sağlayıcıların** önemi artmaktadır. Türkiye’de ise işsizlik fonunda biriken paranın sadece küçük bir bölümü bu krizde işsizlere yönelik olarak kullanılmıştır. Bir diğer **otomatik istikrar sağlayıcı** olan **artan oranlı gelir vergisi** uygulaması ile ilgili olarak ise hiçbir iyileştirme yapılmamıştır. Asgari ücretin böyle bir dönemde vergi dışı bırakılması ve ücret gelirleri vergisinin alt diliminin en az %5 indirilmesi hane halklarının rahatlaması açısından uygun olacaktır.

Hükümetin açıklamış olduğu **“Ekonomik İstikrar Kalkanı”** paketinin içerisinde önemli destekler olmakla birlikte bazı ek maliye politikası düzenlemelerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çerçevede sadece belli sektörlerdeki mükellefler için ilan edilen **mücbir sebep ve vergi erteleme** imkanlarının tüm sektörlerle verilmesi gerekmektedir. Çünkü krizin etkilemediği herhangi bir sektör yoktur.

Hükümet işsizliğin daha fazla artmaması için kısa çalışma ödeneğini yürürlüğe koymuştur. Ancak mevcut istihdamı korumak ve artırmak amacıyla **SSK işçi ve işveren prim ödemelerinde** indirim sağlanması gerekmektedir. Diğer taraftan kısa çalışma ödeneğinin gerçekten ihtiyacı olan kurumlara verilmesi gerekmektedir. Uygulamada kısa çalışma ödeneğini bir takım vakıf üniversitelerinin ve özel eğitim kurumlarının almış olduğunu görüyoruz oysa bu kurumların hemen hepsi öğrencilerinden bu dönemde ödemeleri almışlardır.

Hükümet KOBİ’lere yönelik olarak Kredi Garanti Fonu’nun miktarını 25 milyar liradan 50 milyar liraya çıkarmıştır. Ancak gerek KOBİ’lerin gerekse hane halklarının su, elektrik doğalgaz gibi genel yönetim giderlerinin birkaç ay ertelenmesi ya da belli bir kısmının Devlet tarafından karşılanması gerekmektedir.

Son üç yıldır bütçe açığındaki artış nedeniyle gelir ihtiyacı artığından dolayı %20 olarak belirlenen kurumlar vergisi oranı %22 olarak uygulanmaktadır. İşletmelerin finansal açıdan zor durumda oldukları dikkate alınarak kurumlar vergisi oranı %20’nin altına indirilebilir.

Tarım sektörüne merkezi yönetim bütçesinden ayrılan payın en az GSYH’nin %1’i olması gerekmektedir. Ancak Türkiye’de bu oran çok daha düşüktür. **Ekonomik İstikrar Kalkanı Paketi’nde** tarıma yönelik hiçbir destek unsuruna yer verilmemiştir. Bu alandaki teşviklerinde artırılması gerekmektedir.

Mart 2020 tarihinden itibaren Türkiye’de Dijital Hizmet Vergisi uygulaması başlatılmıştır. Aynı şekilde Mart 2020’den itibaren eğitim, ticaret, hizmet sektörü ve sosyal hayat büyük ölçüde online olarak gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle bu verginin firmaların ve hane halklarının maliyetini artıracığı göz önünde bulundurularak ertelenmesi ya da %7,5 olarak belirlenen oranın Cumhurbaşkanı’nca düşürülmesi gerekmektedir.

Diğer taraftan Türkiye’de hane halkına yönelik yardımların dağıtılmasında merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında sorunların yaşanması siyasetçiye olan güveni bir kez daha zedelemiştir. Oysa Kore’de ve diğer bazı ülkelerde yerel yönetimler ve merkezi yönetim koordineli bir şekilde problemleri çözmüştür.

KAYNAKÇA

- Buluş ve Kabaklarlı., (2010). “1929 Ekonomik Buhranı ile Son Dönem Global Krizinin Karşılaştırılması”,2010, Sayı:19, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/289155,1-22>, (Erişim Tarihi: 25 Temmuz 2020).
- Çakmaklı, C. vd., (2020). “Covid 19 and Emerging Market: Epidemiological Multi-Sector Model For Small Open Economy with an Application to Turkey”, NBER Working Paper 27191, Cambridge, www.nber.org,1-71, (Erişim Tarihi: 8 Haziran 2020).
- Eğilmez, M., (2020). “Para Basımı ve IMF’nin Yeni İmkânı”, www.mahfieğilmez.com (Erişim Tarihi:22,07.2020).
- Elgin, C. vd., (2020). “Economic Policy Responces to Pandemic: Developing the Covid-19”, Economic Stimulus Index, www.voxeu.org, (Erişim Tarihi: 8 Haziran 2020).
- Faria e Casstro, M., (2020). “Fiscal Policy During a Pandemic”, Working Paper 2020-006E, Federal Reserve Bank of St LOUIS, s:1-45 , <https://s3.amazonaws.com/real.stlouisfed.org/wp/2020/2020-006.pdf>, (Erişim Tarihi: 21 Haziran 2020).
- Haizine ve Maliye Bakanlığı., (2020). “Borç Göstergeleri”, www.hmb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 20 Haziran 2020)
- IMF., (2013). “World Economic Outlook,” April,2013, www.imf.org, (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2020).
- IMF., (2020a). “Policies to Support People During The COVID-19 Pandemic”, 1-26, www.imf.org, (Erişim Tarihi 14 Haziran 2020).
- IMF., (2020b). “World Economic Outlook”,2020, www.imf.org.tr (Erişim Tarihi 15 Haziran2020).
- IMF., (2020d). “Fiscal Policies to Protect People During the Coronavirüs Outbreak, Question and Answer,” <https://blogs.imf.org/2020/03/05/fiscal-policies-to-protect-people-during-the-coronavirus-outbreak/> (Erişim Tarihi:15 Haziran 2020)
- IMF., (2020e). “The IMF Response to COVID-19” What is the fund doing to help countries during the coronavirüs crisis?, <https://www.imf.org/en/About/FAQ/imf-response-to-covid-19#Q1>,(Erişim Tarihi:23.07.2020).
- IMF., (2020f). “Policy Steps to Address the Corona Crisis,” <https://www.imf.org/en/Publications/Policy-Papers/Issues/2020/03/16/Policy-Steps-to-Address-the-Corona-Crisis-49262>, (Erişim Tarihi: 27 Temmuz 2020)
- IMF., (2020g). “How the IMF Can Help Countries Adress the Economic Impact of Coronavirüs”, <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2020/02/28/how-the-imf-can-help-countries-address-the-economic-impact-of-coronavirus>, (Erişim Tarihi:24.07.2020).
- IMF.,(2020c). “The IMF’s Response to COVID-19, Oustions and Answers”, <https://www.imf.org/en/About/FAQ/imf-response-to-covid-19> (Erişim Tarihi: 25 Haziran 2020).
- Molino, L. ve Viani,F., (2019). “Capital Flow to Emerging Economies: Recent Developments and Drivers”, Economic Bulletin, www.bde.es, (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2020).
- Mühleisen, M., (2020). “Coronavirus Economic Planning: Hoping for the Best, Prepared for the Worst,” IMF Blog website: <https://blogs.imf.org/2020/03/12/coronavirus-economic-planning-hoping-for-the-best-prepared-for-the-worst/> (Erişim Tarihi: 24.07.2020)

- Statista (2020), Value of COVID-19 stimulus packages in the G20 as share of GDP 2020 Published by Statista Research Department, Nov 26, <https://www.statista.com/statistics/1107572/covid-19-value-g20-stimulus-packages-share-gdp/>
- TCMB., (2020a). “*Uluslararası Yatırım Pozisyonu Gelişmeleri*,” Mart 2020, www.tcmb.gov.tr, (Erişim Tarihi: Haziran, 2020)
- TCMB., (2020b). “*Korona Virüsün Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan Tedbirler*”, www.tcmb.gov.tr, (Erişim Tarihi: 29 Haziran 2020)
- TİM, “*14 Nisan 2020 İtibari ile COVID-19 ile Mücadele İçin Ülkemizde Alınan Tedbirler*”,2020, www.tim.org.tr, 1-28, (Erişim Tarihi: 10 Haziran 2020)
- Yardımcı, M. vd., (2017). “*1929 Dünya Ekonomik Krizinin Sebepleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Dünden Bugüne Ekonomi Yorumları,242-268, www.library.ecoer.org. (Erişim Tarihi: 8 Haziran 2020.)